

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 19. МАРТА 1895.

ГОД. XX.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 27.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извави за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ПЕСНИК И ПОЗОРНИЦА.

Није то одавна од кाकо је писац добио права у господе управитеља и глумаца, да може и он коју рећи при представи свога дела, па још увек влада у томе погледу нека предрасуда у управитеља позоришних и глумаца. Кад чују представљачи, да ће писац долазити на пробе, није им било и свагда, кадгод би он хтео, да живо припомогне учењу, даде му се мање више познати жеља њихова: само да не дође одвећ рано на позорницу; они морaju најпре међу собом удесити што је најглавније. „Кад се спољашњост удеси,“ када комад у неку руку „иде“, да се позоришним језиком изразимо, тада је писац добро дошао, па имаће вазда још и времена и прилике да искаже шта жели. Али ја хитам да додам и то, да, на жалост, није са свим неоправдана према писцу та предрасуда, на коју се можда напада, али она ипак за то постоји. Писац позоришних дела подобро је у многим случајевима удаљен и од позоришних чланова. Ја познајем знатних драмских писаца, који ређе иду у позориште него комерцијални саветници, који ходе су у естетику завирили; ти песници познају најгласовитије уметнике само садасака, а позорницу никад ни видели нису, кад се тамо на пробама што удешава. Па кад, дакле, дође на пробу позоришни писац, који је тако туђ на позорницу, онда мора ту бити галаме, чим он почне да суделује.

За непосвећена нема ништа горег на свету него позориште, кад су пробе. Пре свега, да боме, да то има неке дражи, из близа гледати што се од света скрива. Али дugo не траје уживање, до кога се долази задовољењем те детињске радозналости и завиркивањем у оно, што је скривено. Не може се описати немили осећај, који обузима тога злосретника, који завирује у те суморне и немиле просторије, које

је он до сада познавао из већерњих представа само као миле, лепе, нагиздане. Са прашњавом тугом меланхолично зева на њу пуста просторија, где седе гледаоци. Лампе нису запаљене, позорница је слабо осветљена рефлекторима, што с преда стоје с лева и с десна. Ту је — обично на левој страни — и прост дрвени сто за управитеља или редитеља и писца. Још нису готове декорације, које су за тај комад потребне. За то се сада узму којекакве траље, пагужване, избеђене, изфотане, и њима се од прилике послуже за први мах. Отрицани дрвени намештај или ти изхабани јастуци са избелелим навлакама престављају сада сјајни намештај у салону, који песник прописује. Ево ти сада и глумаца и глумица са улогама у рукама, али ти јутром ипак нису на оне с вечера. Нико не зна како ће. „Од куд треба ја да дођем?“ „На коју страну треба ја да одем?“ „Како ћу ја шенир да скинем?“ „Да ли треба ја да седнем?“ „Хоћу ли устати?“ „Не би ли требало, да ја сад на другу страну пређем?“ Сијасет штита, сијасет одговора. Непрестано се ту прекида, мука те спонада од немира, колеба се, наређује се, опозивају се мало час донесене наредбе, неред је. Непосвећени мора се страховито рђаво осећати на такој проби, где се аранжује и намешта.

Писац, који је и онако подоста већ нервозан, долази у неко очајање, што ходе сплом себе да савлада. Види, где му дело на делниче распарчавање, и плани се при помисли, ходе ли и како ће моћи све то опет скupити у целину, органски уредити и довести једно према другом онако, као што треба. Па у том расположују шта час по управитељ или редитељ бедника, коме као неком немилом госту не могоше досад поклонити онолико пажње колико требаши: „Је љ' те? Но вољи вам је тако?“ Писац

одобрава главом аутоматски, а у истини запста не зна, шта би могао рећи на тај хаос. Али сад се нађе каква маленкост, што му у представи тумбе окрене нешто, што је он у својој субици замишљао, и осмелј се те плашијиво опази то. Управитељ или редитељ га слуша. Али писац тек сада опажа, да не може да искаже шта би хтео казати. Осекао се као неко, који по страној земљи путује, па не зна језика. Кроз зубе казује нешто, нејасно, неразумљиво, није ништа важно, а нема праве речи за оно, што би баш требао да каже. Нејасно је, не могу да га разуму: Његове опаске тичу се са свим другог неког стадијума у проби, овог ни мало.

„Добро, добро,“ — умирује погодни управитељ или редитељ, — „то ћемо ми касније све удеслити. За сад хоћемо ми само с поља ствар да удеслимо. Господин Н. нека на десно стоји а госпођица М. нека с лева дође. Је ли вам тако по вољи?“ „На сваки начин. Али...“ „Даклем молим, господо, још једаред да почнемо с појавом госпођице М. Ви ћете с лева доћи!“

И тако се наставља проба, а писац обхрва и опет пасивна му зловоља. Сад хоће ли он или не ће послушати добруради савет, да за два, три дана не долази на пробу — тек то стоји, да он веома, веома мало утиче на представу у опште. И тако ти то даље иде. И како се као без дуне ради само о представи, то писац може једва до речи да дође, а не научи баш напита. Јер, кад се на првим позорницама поклони седам до осам проба новоме комаду, који није особито телико писценисанти, и који не треба сильно особље и друго тако шта, или обично шаљивој или позоришној игри, која се у

наше дане догађа у предсобљу или у кући, или у балти: онда је то допста врло поштено. Десет, дванаест проба спадају већ у најређе изузетке. Али се за то напротив врло често догађа, да је такво позоришно дело већ после пет, шест проба готово за представу. Ту се, дакле, не сме времена губити.

Обично треба два читава дана, док се удеши чисто спољна страна, као: долазак, одлазак, сеђање, устајање, мењање места. Трећи дан се прва два чина, а четврти остали брижљиво пробају. Ту се још врло много прекида, врло много понавља и глумцу је исто тако немогуће доћи до правог расположаја као што ип редитељ ип писац не могу да дођу до правог утиска. Пети дан се обично покушава у предугачкој проби да се прође цело дело, којом приликом сви учесници приме своје. Многе сцене још никако не иду и ако редитељ, стишавајући нервозног писца, још све једнако опомиње, да је два пут два пет и све једнако га теши, да ће све добро бити, па ипак је још много тако психерено, врашки рапаво, да се морају да понављају дугачке сцене, чак и полак чина, а понекад, боже, и цели чинови.

Нисмо јопи ни најсурвије збацили а већ се на нас кези доле на позоришној цедуљи страшна наговест, даваће се нов комад.

Сутра дан — а то би било шести — почне се најтежим чином, који најгоре иде. Мало по мало па су и дотичне декорације намештене, донесен је и прави намештај и реквизити, надзорник осветљења стоји на своме месту па и свирачи, који ће имати да унутри свирају на балу, седе већ у диванани и чекају да наред дођу.

Проба почиње.

(Наставиће се.)

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Позоришно дело,“) првом наградом обдарила шаљива игра у 5 чинова; написала Е. Хенлејева, с немачког превео Сава Петровић; приказано 26 марта о. г.

Појајпре нешто о самој списатељци. Елиза Леви, рођена Хенле, угледала је свет у Минхену г. 1832. Писала је више позоришних комада већином веселога садржаја као: „Ein Duell,“

„Aus Göthes lustigen Tagen,“ „Entehrt,“ „Der Erbonkel,“ „Liebesqualen“ и т. д.

За свој комад: „Durch die Intendantz,“ што је под насловом „Позоришно дело“ приказан у добром преводу г. Саве Петровића на нашој позорници са добрым успехом, добила је списатељка г. 1878., за време управе чувенога Лаубеа у бечком „Stadttheater-y“, прву награду. Умрла је г. 189 у Франкфурту на Мајни у 60-ој години.

У фином овом салонском комаду изнашају нам се муке песника и писца позоришнога комада Ханза Валдауа (г. Спасић), који управо сажаљења вредном трпељивошћу чека, да доживи успех свога рада и признање свога талента и руку љубљене девојке, гђе-Марије (гђа Бакаловићка), кћери хладнога рачунџије Куна (г. Николић), трговачкога саветника, који попушта на говору своје песнику наклоњене жене (гђа Тодосићка), да даде руку своје кћери Валдау-у истом онда, када си успехом свога књижевничкога рада стече име и јамство за књижевничку привреду. После разних неприлика, којима је крив осветљиви главни позоришни редитељ Леопрот (г. Васиљевић), а које коначно уклања ахутанат принца Леополда, барона Ротек (г. Добриновић) на наговор своје љубавице, сестре Маријине Хедвиге, враголасте пивариче (гђа Марковићка), долази Валдау до успеха са својим позоришним делом код управе бечкога дворскога позоришта, долази до руке своје девојке и до књижевничкога гласа, кому је већ пре пуно помогла реклама пријатеља му новинара Штробергера (г. Бакаловић), који хвали у новинама радове својих пријатеља, макар да их редовно и не види нити их чита. Па када се све сретно сврши, добија и барон Ротек своју Хедвигу.

Све се то на позорници приказује тако, да чисто верујемо, да је списатељка ту изнела пред наше очи један истинити догађај, где малене интригује малих људи стоје на путу успеху неоспоривому таленту. Као да се списатељка фином персифлажом новинарске књижевничке реклами и закулисних интрига хтела осветити за многу горку пилулу, што је мора талентирани писац и песник прогутати, док коначно не дође до победе.

Комад је нешто сувише развучен; уз много оригиналне призоре и ситуације имаде и где-што филистерске досаде, али је цела атмосфера отмена, а комика у поступању са гђом Хедвигом од стране родитеља и барона Ротека даје комаду неку дражесну живост, која згодно контрастира меланколији малодушнога Валдауа и свечаном тону Хедвигине сестре Марије.

Имаде и неке невероватности у комаду и приказу које би се дале лако исправити. Невероватно је, да је Валдау био у кући саветника Куна на играници, па када долази да проси руку Маријину у оца, да се онда констатује, да он није био ону њеном никада представљен.

Уза сву ову маленост види се, да је комад писан вештом руком, која имаде разумевања за сигурно цртање призора и слика из отменога и књижевничкога живота.

Што се тиче приказивања, похвалити нам је дражесну наивност гђе Марковићке, као Хедвиге, и отмену сигурност кретања и мимике г. Добриновића, као барона Ротека, а и вешто

приказани дуализам понашања г. Тодосићке као матере према двема кћерима од различите старости.

Г. Спасић је добро протумачио колебање песника Валдауа међу малодушношћу и поузданjem у успех свога рада; а немамо ништа да приговоримо ни хладнокрвној флегми г. Николића, као трговачкога саветника Куна.

Г. Бакаловић је управо изврсно приказао репрезентанта новинске рекламе и репортерства

Чини се, да је списатељка много важности постављала на ову улогу. И она би била сигурно са г. Бакаловићем задовољна у овој улоги.

У приказу отмених салонских комада треба нарочито пазити на кретање руку код глумача. Већ стари теоритичари упозорују на погрешку, да се рукама разбације на широко и препоручују, да се увек имаду на уму извесне висине и даљине у кретање руку. Не би човек мислио, колико управо отмена гестикулација руку доприноси естетици отменога приказивања, као што млатање и разбацивање руку, грчење и држтање прстију, често стоје у врло близом савезу са успехом или неуспехом начина приказивања.

Гласовити трагед Ернесто Роси знаде управо употребом кретање руку и прстију постићи често највеће ефекте, као у држтању прстију код Јудевита XI. или краља Лира.

Што се више пази на умереност гестикулације, бива и приказ боли и естетичнији.

J. Хр.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Ред позоришних представа.

У уторак 21. марта (2. априла): „Последње љубавно писмо.“ Шаљива игра у 3 чина, написао В. Сарду.

У среду 22. марта (3. априла): „Задужбина цара Лазара.“ Историјска слика у 5 чинова, с певањем, написао Милорад П. Шапчанин, музика од Х. Дубека. (Представа за ђаке и децу у 4 сахата после подне с обаљеним ценама.)

У четвртак 23. марта (4. априла): „Максим Пиројевић.“ Трагедија у 5 чинова, с певањем, написао др. Лаза Костић, за српску позорницу удесио А. Хаџић.

У суботу 25. марта (6. априла): „Цигани.“ Позоришна игра у 3 чина, с играњем и певањем, написао Е. Сиглигети, превео Јустин Милан Шимић, за српску позорницу удесио А. Хаџић.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

27. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

У Новоме Саду, у недељу 19. (31.) марта 1895:

МИЛОНГ ОБИЛИЋ.

Историјска трагедија у 5 чинова, с певањем, од дра Јована Суботића. — Редитељ: Ружић.

ОСОБЕ:

Цар Лазар	— — — — —	Лукић.
Југ Богдан	— — — — —	Ружић.
Вук Бранковић,	Лазареви зетови	Спасић.
Милош Обилић,		Васильевић.
Вукосава Обилићка,	кћери Лазареве	Т. Лукићка.
Мара Бранковићка,	зареве	С. Вујићка.
Бановић Страхиња		Николић.
Милан Топлица	— — —	Станковић.
Иван Косанчић	— — —	Марковић.

Бошко Југовић	— — — — —	Тодосић.
Јевросима, Вукосавина	дворкиња	К. Жикићка.
Јерина, Марина		
Мурат цар турски	— — — — —	Жикић.
Бајазит, његов син	— — — — —	Душановић.
Осман, везир	— — — — —	Стефановић.
Јусуф паша	— — — — —	Илић.
Ибрахим	— — — — —	Бакаловић.

Више кнезова, војвода, Турака. — Збива се у Крушевцу, на Косову и у Приштини.

Песме, које ће се у овом комаду певати, удесио је за соло и збор Х. Дубек.

Војнички свијетски збор 70. варадинске пешачке пуковније свираче ове комаде: 1. „Марш из словенских песама.“ — 2. Увод у композицију: „Слога“, од Лижчара. — 3. Двопев из опере: „Зрињски“, од Ивана пл. Зајца — 4. „Смеса из српских народних песама“, од Чижека. — 5. „Смеса из словенских песама“ од Шуберта.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сахата пре подне. Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној цени.

Улазнице могу се добити у књижари Браће М. Поповића од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне у позоришту и после на каси.

Болује: Ј. Добриновићка.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$ свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата.